

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese la fiacare dóue septemani odata, Sambat'a. — Pretiulu abonamentului⁹⁷¹ pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele e. r. si pe la DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Invetiarea computului in scóla populara.

(Continuare din Nr. 2.)

Alte regule pentru computulu pe tabla.

1. Scolarii au se resólve problemele date totu-deun'a mai antaiu dupa preceperea si socotinti'a loru prelanga aplicarea de forme catu se póte mai simple.

Se intielege de sine, ca scolarii au se fia deajunsu pregatiti spre resolvarea problemelor respective. Daca scolarulu nu póte din propri'a sa putere se deslege o problema, invetiatorulu are atunci se cunósca ca pregatirea unui atare scolaru n'a fostu de ajunsu inca, si are prin urmare de a intregi ce mai lipsesce. Cu deosebire se ne pazimu aici de pré-mare pripire cu lucrulu.

2. Aceea ce scrie scolarulu, se scrie curatu si bine.

3. Problemele resolute, trebuescu totu-deun'a bine controlate, apoi trebue cercetatu ca fost'au ele in tóta privinti'a bine intielese.

La tóta intemplantarea, modulu in care se deslega prin scolaru o problema nu e de mica insemnatare, mai vertosu daca judecamu cá in viét'i'a practica, omulu candu are se dea si se iá, se folosescu, spre mai buna sigurantia, de computulu scrisu. Ér' daca este, cá acestu modu de computu se aiba si o valóre practica, elu trebe atunci invetiatu in forme simple, cari se cuprindu usioru cu ochiulu, se potu tiené in memoria si in tóta privinti'a se intielegu de copii mai nainte de a fi aplicate.

Maaxim'a a dóu'a: Numai prin invederare (intuitiune) se nascu intipuiru

chiare despre numeri, despre referintiele si operatiunile loru.

Unu principu de capétenia, precum pentru fiacare ramu de invetiatura, asiá cu deosebire pentru invetiatur'a computului elementaru, este intuitiunea; caci nunumai primele intipuiru de numeru se capeta din védiétur'a reala casionata prin midilóce esterióre, ci si tóte referintiele si operatiunile de numeru trebuescu reduse la cunosciinti'a primitiva curatu intuitiva. Insa regulele si cifrele nu se potu nici candu privi de midilóce intuitive (invederate).

A pune in fruntea invetiaturei computului elementaru ideii generale, prescripte si reguli positive, spre a purcede apoi din acelesi, este cu totul fara cale. Nu e de lipsa cá scolarulu se aduca casuri singuraticu la reguli generale; caci ele nu adaogu nimica la preceperea loru. Cu tóte astea, rugulele nu, sunt a se eschide séu lapedá cu totul; caci ele, la timpul cuvenitu, fiindu aplicate la loculu si in modulu celu adeveratu, folosescu si ajuta multu. Ele, fiindu premerse de o precepere chiara, usioréza multu rechiamarea in memoria aceluor invetiate si aplicarea loru. Mai cu séma din temeulu acest'a multi pedagogi recomanda asiediarea reguleloru prin manuale si chiarificarea loru prin exemple numeróse. Ast'a si-are, fara ndoiéla, partea sa buna atatu in scóla la repetitiune, catu si dupa scóla spre a nu dá uitarii cele invetiate. séu daca s'au datu spre a le rechiamá érasu in memoria. In sensulu acest'a si noi recomandamu drépt'a loru aplicare. Catra aceste se nu se uite totusi, ca regulele impedece dela petrunderea mai adunca in intielesulu celu adeveratu, pe scolarii, cari au o aplicare la necugetare si la procederea machanica. Scolarulu totu-deun'a se cunósca, se de judece si se trateze mai antaiu singularitati, specialitati; operatiunile si calca

cea mai simpla spre deslegarea problemelor se le afle — adevratu sub conducerea invetiatorului — insusi elu, si asiá apoi se se avénte cu incetulu la cele generale, cá in sfer'a regulor se se afle apururea pe terenulu celu solidu alu intuitiunei.

De midilócele cele mai usitate pentru invederarea numerilor mai vertosu la inceputu dela 1 pana la 10 sunt: trasuri, puncte, cele diece degete atatu ale scolarului cum si ale docintelui, bóbe, petrii, nuci, mere, pere, table, carti, lineale, betisióre etc. Prelanga aste lucruri invetiatorii, mai cu sama germani, aplica cu bunu folosu si tabel'a de unitati a lui Pestalozzi.

Abstractiunea ar' fi mai cu neputintia, candu, la antaiele inceputuri ne-amu servi numai totu de unulu séu dóue midilóce de invederare. De aceea suntemu de parere a folosi tóte obiectele cari invederéza bine, cari stau de sine si sunt cunoscute vietii copiliare si ori se afla aprópe. Spre a invederá numeri mai mari de 10, folosimu cu bunu succesu nuelutie legate cate 10 la unu locu spre a arató diecimile, cate 100 spre a arató sutimile etc. Invetiatorii altoru popóre culte de adí mai au si alte midilóce artificiale spre acestu scopu, care in sa invetiatoriloru nostri sunt mai cu totulu necunoscute. Asiá sunt tabel'a cea mare de unitati a lui Pestalozzi, scar'a Denzeliana, masín'a de computu a lui Tillich, masín'a de computu rusésca, masín'a de numerare a lui Cossmann etc. etc. cari tóte sunt lucrute cu multa precalculatiune si inlesnescu multu lucrulu invetiatorului.

Spre invederarea franturiloru ne servimu mai bine de impartírea obiectelor la vederea copiiloru, cum a merelor, perelor, a hartiei, a sfórei, a liniei. P'airea mai esista spre acestu scopu o masína de Mühlpfordt, cum si o tabela de franturi Pestaloziana.

(Vá urmá.)

Siedinti'a Comitetului Asociatiunei transilvane din 1. Martiu 1864.

Presidiulu ordinariu.

De facia, din membrii Comitetului: DD. Dr. Vasiciu, Nic. Popea, P. Manu, S. Popoviciu, Dr. Nemes; dintre oficiali: Ioane Rusu, I. Brote, Al. Bacu, V. Romanu.

Inceputulu la 10 óre.

1. Escelenti'a sa dlu Presiedinte deschise siedinti'a cu descoperirea parerei sale de bine, cace a

ajutatu cerulu a se puté vedé érase in midiloculu membriloru comitetului, aduse inainte impregiurarile cele pré-intemeiate, pentru cari nu s'au pututu tiené siedintie la Comitetu in timpu atatu de îndelungu; aceste s'au trecutu la protocolu cu acea, cá lucrulu se se aduca si la cunoscinti'a adunarii generale viitóre.

2. S'a cititu apoi descoperirea inaltului Guvernu regescu alu tierii nóstre, cumca nu stá nimic'a in contra, cá d-nii Gregoriu Brancovanu, Valerianu si Georgie Cretiu se fia priimiti in numerulu membriloru Asociatiunei.

3. Apoi casierulu arata bilantiulu casei, din care s'a vediutu ca starea actuala a averei e preste totu de 21619 fi. 21 cr.

4. A urmatu apoi citírea multiamitei, pe care Escel. S'a Cancelariulu curtii Nadasdy a adresatu Escel. sale dlui presiedinte alu Asociatiunei in limb'a romana, cu rugare, cá se binevoiesca a descoperi adunarii generale ferbintea sa multiamita, pentru denumirea sa de membru. S'a improtocolatu cu acea, cá se se citésca in cuprinsulu ei originalu adunarii generale fitóre.

5. S'a cititu si multiumit'a dlui Dr. Senz din Sibiiu tramisa totu in limb'a romana pentru priimirea sa de membru.

6. D. Lazaru Piposiu cu privire la scrisórea comitetului din 6. Oct. 1863 Nr. 220 in privinti'a platirei intereselor obvenitóre dupa unele capitale deobligate, respunde, cumca acele interese pe anii 1862 si 1863 nu s'au platitu, cace ei s'au oblegatu a conferi la fundulu juristiloru numai pana candu se va infintiá Asociatiunea si pana voru fi in stare buna materiala. Acum in sa fiindu fondulu iuristiloru contopitu cu alu Asociatiunei d-loru nu afla cu cale a mai plati. Frumósa tréba, si insemnata escusatiune!

Se decide a se avisá casierulu cá se stérge respectiv'a suma din averea Asociatiunei.

7. Stenografii Racuciu si Branisce recurgu la premiulu de 100 fi. destinatu pentru celu mai bunu stenografu si pentru care se deschise concursu. Premiulu li se acórdá.

8. Secretarulu secundariu alu Asociatiunei descopere ca protocoléle adunarii generale trecute s'au tiparitu in 500 esemplare de cate 9 1/2 cóle, si intréba ce e de urmatu cu ele. S'a decisu a se in-

cunoscință publicului și cu deosebire membrii Asociațiunii, spre a-și procura exemplarele cuvenite lor. Totu odată se se trimite și pe la unele liberii.

Escel. sa d. Presedinte descopere, ca tipografica diecesana nu pretinde nimic'a pentru tipăriul acelor brosiure. Se primesce cu deosebita mulțămă.

9. S'a prezentat din partea dlui Secretariu 37 fi. 70 cr. dela Mari'a Popu Harsianu culesi de pe la mai multe dame romane zelose din Abrudu și 21 galbeni dela d. Canonicu Stefanu Biltiu, pentru esternisarea memoriei laureatului poetu Andreiu Muresianu.

Se primescu că unu depositu la cass'a Asociațiunii.

10. S'a cititu raportulu Archivarului despre starea bibliotecii, in care acel'asi incunoscintia, ca cartile ce le proiectase comisiunea ad-hoc d'a se procura pe sem'a bibliotecii au sositu și s'au asediatu in biblioteca, mai departe ca d. protopopu Petru Bodila a daruitu 110 bucati de carti. Roga apoi comitetulu a rendui o comisiune spre a vedea starea bibliotecii și spre a delatura unele pedece ce nu se potu spune in publicu. Comitetulu cunosc de intemeiata acea propunere și alese comisiunea ceruta in persoanele dloru Dr. Vasiciu, Nic. Popea și Dr. Nemesiu.

11. S'a decisu a se pofti dlu secretariu primu alu Asociațiunii Georgie Baritiu a compune unu proiectu de programa pentru fitorea adunare generala tienenda in Hatiegu și alu asterne comitetulu pana in siedinti'a lunara din Maiu a. c.

12. S'au cititu apoi mai multe intrate de bani in restimpulu dela siedinti'a din urma pana adi, intre cari sum'a mai insemnate au fostu cea administrata de d. G. Baritiu de 112 fi.

13. D. Consiliariu Dr. Vasiciu referenza despre cererile de stipendiu, spuindu ca au competatu cu totulu 72 insi. Dupa desbatere mai indelunga, Comitetulu luandu de basa: a) ca cari au avutu odata unu stipendiu de la Asociațiune se-lu tiena și pe viitoriu, deca va avea acel'asi calculu bunu din studii, b) ca findu competenti multi și nuoi toti buni, era stipendii nefiindu de impartitu atate, dintre multi tineri buni se se alega cei mai buni: a hotaritu se capete cate 100 fi. stipendiu urmatorii juristi: Moise Branisce, Procopiu Lazaru, Mihaile Strejanu, Anto-

niu Schiau, Ioanu Nichita, Comanu Chicea și Ioan Candrea. Apoi dintre gimnasisti s'au impartesitu cu stipendiu de cate 50 fi. tinerii: Aureliu Isacu, Bena, Eronimu Ghiaja, Nicolau Olaru, Micu și G. Muresianu.

Deschiderea catedrei de limb'a, literatur'a și istori'a romana la Universitatea din Turinu.

Amu ajunsu, dupa unu lungu siru de seculi, acela tempu ferice, nu numai d'a fi cunoscuti, dupa nume, la dulcii nostri frati italieni, dar' d'a forma chiar' si obiectulu propunerilor lor in o universitate ilustra ca cea din Turinu. Ferice tempu si mangaiosu pentru noi, candu fratii nostri de cari ne-amu despartitu inainte d'ast'a cu 17 seculi și mai bine de diumetate, vinu acumu a ne imbracisia și a ne intrebá de infortuniele ce le-amu incercatu, de mani'a teribile a temporilor și a ómenilor, care amu indurat'o fora d'a ne incliná, de faptele cari le-amu seversitu pe o arenaséu alt'a, de sacrele erediri dela mam'a nostra eterna cari le-amu strecuratu neatinsé prin tóte naufragiele ce amu patitu. Legaturile spirituale intre noi și patri'a mama, intre noi și dulcii nosti frati italieni, seculi indelungati, au fostu intrerupte. Dar' éta acumu ilustr'a universitate din Turinu vine a incopcia de nou aceste sacre legaturi, și, sperezu, pentru d'a nu se mai intrerumpe nici odata, și pentru d'a-se consolidá totu mai tare pe viitoru.

Publiculu nostru va sci ca vócea cea mai potente, cea mai resunátore, a redicat'o pentru noi in Itali'a ilustrulu, flagrantulu și eruditulu filoromanu **Giovenale Vegezzi-Ruscalla**. Acestui mare barbatu detorimu noi tóta cunoscintia și totu viulu interesu ce-lu au astadi pentru noi, fratii nostri italieni. Romanii n'au intardiatu a-si manifestá profund'a lor recunoscintia catra acestu barbatu eminenté; și astu-felu Camer'a din Bucuresci i-a conferitu, anulu trecut, dreptulu de cetatianu romanu și o recompensa anuale. Inse tóte acestea suntu mici facia cu immensele servitie ce le-a facutu acestu barbatu romanilor; istori'a nostra inse i pastreza pagin'a cea mai frumósa.

Dar' nu, d-lu G. V-Ruscalla nu s'a indestulitu cu ceea ce a facutu pana acumu pentru noi prin scrierile sale, — vré mai multu inca, și astu-felu s'a suitu chiar' pe catedr'a Universitatii din Turinu, ca se predice d'acolo junimei italiene evangeliulu orienvierei, renascerei nostre, a fratilor lor, a Latiniloru Orientului.

In 15. Decembre 1863 d-lu G. V-Ruscalla deschise catedr'a apostoliei sale prin unu cuventu clasicu inspiratu de celu mai flagrante patriotismu, de cele mai sublime si mai dulci idei ce póte se verse numai unu spiritu adevveratu filoromanu cá alu d-lui G. V.-Ruscalla. — La acestu cuventu asistara nu numai junimea dela universitate, dar' si alti barbati de litere, profesori ba chiar' si dame, dupa cum se vede din finea oratiunei. Onóre voue dulci frati si dulci sorori!!

Acestu cuventu a esítu tiparitu intr'o brosiura costatóre din 20 pagine, si pórtá titul'a: Prolusione al libero corso di lingua, letteratura e storia rumana nella r. Università di Torino detta il 15. dicembre 1863 da **Giovenale Vegezzi-Ruscalla**, Torino. Tipografia Derossi e Dusso 1863.

Venindu-mi decurendu a-mana acésta brosiura, dau aici in traductiune óre-cate-va pasagie din ea, pentru-ca a o publicá in intregulu ei nu permite program'a acestei foi.

Èta acele pasagie:

„De altmintrea meritulu principale alu salvarii paladiului natiunii romane, adeca alu limbei, se cuvine unoru preuti seraci din Transilvania, unde Sasii, Secuii si Magiarii, cari avea in mana tóta puterea, nu lasau pe Romani se mérga la scóla, cu tóte-ca Romanii forméza majoritatea absoluta a locuitoriloru, si i sileau se ierneze canii magnatiloru*). Acesti preuti, fiindu de ritulu greco-unitu, au mersu si-au studiatu in Roma, d'unde apoi s'au intornatu cu mintea si cu anim'a plina de antic'a maiestate latina si de triumfi lui Traianu eternisati in basreliefurile celebrei colonne. Ei rentorcandu-se in patri'a loru, in unire cu alti preuti si mireni, au inceputu a compilá gramatici, dictionarie si tractate, si a culege documente. Ah! permiteti-mi se ve spunu numele acestor'a! Ei sunt Klein, Sincai, Georgie si Petru Maioru, Bobu, Laszlon, Peterlaky, Devai, Popu**), Cichindealu si Lazaru. Si dupa-ce in Tiér'a-romanésca si in Moldov'a se restaurara principii indigeni, discipulii acestor'a se dusera acolo, cá se propuna literile si sciintiele in limb'a romana, si se reverse in poporu luminile civilisatiunei“.

*) **Harianu**. Independintia constitutiunale a Transilvaniei. Iasi 1861, p. 26 si 27.

) **Harianu. Istoria Romaniloru din Daci'a superióre. Viena, 1851, tom. I, p. 219.

„Acelor'a din audítorii mei, caror'a nu le place a audí consideratiuni politice, si aru vrè, cá prin universitati si atenee, se nu se aduca nici unu cuventu despre acésta, — eu am d'a-le observa acestor'a, ca studiulu limbei romane are d'a face servitie considerabile filologiei italiene*). Scie fiacare disputatiunile, escate pe tempulu lui Bembu si contiunate pana in dílele nóstre, asupra originei limbei nóstre gratiöse, sonóre si pure; unii dicandu ca e contemporana cu limb'a latina literata, si ca este limb'a rustica, opidana, vulgara séu plateale folosita de plebea romana; altii ca e o amestecatura din limb'a latina cu limbile nevalitoriloru germani; si éراسi altii, ca este esplicatiunea organica a latinei clasice; si in urma Raynouardu si unii pucini d'o parere cu elu, ca este o derivatiune a limbei trubaduriloru din Francia medínalé, in

*) Ceeace díce Dlu V.-Ruscalla acumu, si ce a demústratu prin fapta, si, dupa cum insusi apromite mai la vale, va mai demústrá inca, — a dísu si s'a incercatu a demústrá incatu-va, inca inainte d'ast'a cu vr'o 52 de ani, italianulu Caronni, in scrierea sa de caletoria intitulata: *Mie osservazioni Locali, Nazionali, antiquarie sui Valacchi specialmente e Zingari Transilvani*. La mirabile analogia della lingua Valacca coll italiana e la Nessuna della Zingara colle altre conosciute. con un rapporto sulle Miniere piú ricche di quel Principato. Milano. Dai torchj di G. Pirrota in Santa Radegonda, 1812.

In acésta scriere costatóre din 93 pagine, Caronni dupace dela p. 8 — 31 vorbesce despre romani si mai alesu despre datinile loru ilustrandu-le cu paralele din autorii latini, dela p. 32 — 43 vine apoi a vorbí despre admirabilea analogia a limbei romane cu cea italiana, confruntandu unu numeru marisoru de cuvinte romane si italiene analóge, la acarorufine, apoi díce: Déca neasemenatulu Tiraboschi ar' fi avutu a-mana o astu-felu de colectiune, compendiósa cumu este, elu ar fi ilustrat'o cu esplicatiuni abundante, de cari erá avutu in ori-ce ramu de sciintie, cá astu-felu se dee o decisiune plausibile iatre atatea opiniuni disparate si cestioni atatu de multu desbatute despre originea limbei nóstre. Tiraboschi de parte d'a fi voit'u se afirme ca limb'a italiana ar' fi concetatiéna si contemporana cu idiom'a lui Quirinu, precumu voiau Leonardo Aretino, Strozzi Bembu si Quadrio, elu mai curendu ar' fi derivat'o chiar' din patri'a lui Decebalu pe tempulu candu morindu acest'a in batai'a a dóu'a, Traianu a prefacutu statulu lui in provincia romana si a impopulat'o cu colonie latine. Not'a Traduc.

care, după cumu opinéza ei, s'ar' fi straformatu mai antaiu limb'a latina literata. Limb'a romana ve va face se recunósceți ca a esistatu o limba latina castrense, astu-felu precumu si in India sub domnirea Mongoliloru, limb'a indostana numita urdu zuban, ce totu astu-felu suna si in cea persiana, a devenitu limba castrense, in care se intielegu între sine si locuitorii provincioloru de limbi deosebite.

„Despre folosulu, ce ni-lu supeditéza limb'a romana in scrutarea radeciniloru obscure a unor cuvinte din limb'a nóstra, am datu o proba intr'unu articulu inseratu in fôia periodica din Turinu „Giornale d'istruzione e di educazione“ din an. 1851 fasc. 5. La tempulu seu voiu mai reveni asupra acestoru scrutatiuni, acumu e destulu numai a-le amenti.

„Ceea-ce trebue se ve indemne, junii mei auditori, a studiá acésta limba, mai este si usuratatea ei d'a o invetiá. Eu sum proba via in acésta privintia. Deca eu, care in tenereti'a mea n'am facutu nici unu studiu clasicu, ci abiá am invetiatu atata din limb'a italiana si francesa, catu se cere pentru unulu care voiesce a se destiná la comerciul, deca eu dîcu, prin o rapede caletoria prin Banatu si Transilvania, inainte d'ast'a cu vre-o 30 ani, am potutu se-mi facu o ideia si se devinu apoi in pusetiunea d'a o cunósce in catva: ce nu veti poté face voi cari sciti limb'a latina si gréca si cari sunteti in dreptati cu atata amóre la studiulu limbiloru comparate de bunulu meu amicu, ilustrulu limbistu si profesoru Flecchia. Voi cari aveti in capulu instructiunei publice pe onorabilele ministru Amari, unu mare semitologu si pasionatu pentru acestu ramu importante de sciintia“?

„Si deóre-ce materi'a pretinde acést'a, pe lunga aceea ca pentru acést'a mai vorbescu si argumente filologice, astu-felu cunóscrea limbei romane va fi mai cu sama acelor'a de folosu, cari voru a-se ocupá cu studiulu comparativu alu limbei italiene cu celelalte limbe sorori, pentru-ca nemoritorulu autoru alu gramaticei si alu lecsiconulu limboloru romanice, profesuru Diez din Bonn, nice in sintasu nice in dictiunariu, limb'a romana n'a confruntat'o cu celelalte limbe d'aceea-si familia. Eu nu inculpu pentru acestu defectu pe ilustrulu germanu, pentru-ca i-ar' fi lipsitu spre acestu scopu materialele necesare, deóra-ce chiar' si

in diu'a de astadi, cutóte ca se afla unu numeru marisoru de gramatice romane, totusi ele, celu pucinu din cate am vediutu eu, numai pucine pagine au consacratu partei sintactice*), apoi din lecsicóne după cea alu lui Bobu, eppulu Transilvanu, edatu in Clusiu in 1823 si după altulu mai bunu in patru limbe de Buda in 1825, altu lecsiconu mai bunu si mai amplu decatu acést'a pan'acum n'a mai aparutu. Dar' pe lenga acést'a, limb'a romana de presente vaciléza între forme de cuvinte vernacule, moldave, transilvane si din Tiér'a-romanésca. Testuri mai vechi decatu Psaltirea tiparita in Belgradu in an. 1561**) eu nu cunoscú“.

„Cuvintele straine din limb'a romana, din partea germana le-a scurtatu Schuller***) ér' din partea slava clar. prof. Miklosic mai de curendu in o disertatiune erudita †); dar' despre multe cuvinte ce s'au strecuratu in limb'a romana din limb'a gréca si neo-gréca prin midilocirea ritului pofesatu in principate si prin guvernulu fanariotu, si despre alte pucine cuvinte din limb'a magiara si turcésca, cum si despre acele cuvinte de mare insemnatate etno-genetica, cari se afla totu d'odata si in limb'a romana si in cea albanesa, care póte ca e limb'a vechia ilirica, si cate unu cuventu si in cea neo-gréca si bulgara, despre tóte acestea pan'acumu n'a scrisu nime. Eu mi-am propusu se-mi estindu scrutatiunile si asupra acestoru cuvinte, si astu-felu paremi-se ca lectiunile mele, cu tóte-ca voru fi lipsite d'acelu farmecu ce se castiga singuru numai prin o dictiune usióra si pompósa, totusi voru tre-

*) In sintacs'a limbei romane pan'acumu singuru eruditulu directoru dela gimnasiulu romanu din Brasiovu, Dlu G. Munteanu a scrutatu mai afundu si a prestatu mai multu in „Partea sintactica“ a Gramaticei D-sale. Brasiovu 1861. Not. Trad.

**) Aici se pare a-se fiveritu unu „lapsus memoriae“ pentru-ca acést'a e Psaltirea tradusa de diaconulu Còresi din Brasiovu si tiparita totu in Brasiovu pela an. 1560 séu 1862, ér' nu in Belgradu. V. Analecte literarie de T. Cipariu in prefatiune p. XVIII. si XIX. — Ér' in Belgradu s'a tiparitu o Psaltire la 1651 si nu 1561 v. l. cit. p. XXI.

Not. Trad.

***) Argumentorum pro latinitate linguae valachicae. Cibinii, 1831. Archiv des Vereins für Siebenbürger. Landeskunde, t. I. p. I. p. 84.

†) Die slavischen Elemente im Rumunischen. Viena, 1861 in actele Academiei din Viena.

bui se afie indulgentia la aceia cari se ocupa cu filologi'a⁴.

„Acumu nu e mai multu permis, precum bine a observatu d. Gaston Paris^{*)}, a studiá o limba singuratica, ci trebue studiata in asemenare cu altele afine, cum si cu dialectele loru. In acést'a pare-mise ca Turinulu se póte fali in catva, pentru-ca elu a inauguratu mai antaiu de catu ori care alta cetate din Europ'a occidentale si centrale studiulu nóuei limbe latine din orientu, si aici mi vine a-minte o reflexiune. Dintre provincieele Italiei, Piemontulu s'a resemítu mai in urma si a devenitu la consciinti'a de italianu, dupacum-a observatu clar. Paravia, care in unu síru lungu de ani a propusu cu unu succesu admirabile elocinti'a in acésta universitate^{**}); dar' Piemontulu va audí mai antaiu vorbindu-se despre istori'a si limb'a acelei natiuni latine, care vine mai in urma la civilisatiunea inaintata a sororiloru sale din occidente⁴.

Acést'a-i ce am tienutu de interesu a face cunoscutu publicului nostru despre deschiderea catedrei de limba etc. romana, la universitatea din Turinu. Noi din parte-ne aducemu cele mai viue urari ilustrului filoromanu pe acésta marétia cariera a apostoliei moderne, si dorimu se se nasca urmatori demni de marele magistru!

O intrebare am inse d'a face conatiunaliloru mei, si o intrebare destulu de grava, destulu de importante, pentru care locu mai oportunu nu cugetu a aflá aiurea cá aicea.

Éta intrebarea: Pana candu se mai fimu noi óre atatu de indiferinti facia cu studiulu limbei italiene? Acésta limba care are a reversá multa lumina si d'a eserciá o influintia binefacátore asupra limbei nóstre, este atatu de neglesa, neglesa pana la rusíne, atatu la noi catu si la fratii transcarpatini, dar' la noi firesce neglesa, potu díce, per excellentiam.

Obiectiunea ce mi s'ar' face, ca aicea la noi dá destulu de lucru studiulu neaperatu de lipsa acelorú dóue limbi: germana si magiara, e lipsitu de totu fundamentulu, si s'a nascocitu numai pentru d'a fa-

vori lenea. Limb'a italiana este cu multu mai usióra, cere cu multu mai pucinu tempu pentru noi romanii, decatu se mai avemu fruntea d'a ne scusá de studiulu ei. Ar' fi fórtre recomandabilé cá la fia-care gimnasiu romanu se-se propuna limb'a italiana cá studiu liberu, caci celu pucinu astu-felu s'ar' des-ceptá in teneri gustulu pentru acésta limba a poesiei.

Studiulu limbei italiene este de mare importantia pentru noi nu numai din punctu-de-vedere curatu limbisticu, dar' si din unu altu punctu, despre care nu potiu si nici nu voiu a vorbí aici. — Despre acésta dupla importantia s'a scrisu mai in anii trecuti mai multu in unele diare de peste Carpati. Presupunu ca cea mai mare parte a lectoriloru nostrí voru fi cetitu ceea ce díce. D. Canini in acestu meritu in „Studiile sale istorice asupra originei Romaniloru“ mai alesu dela p. 75—79. Eu incheiu cu viu'a dorintia d'a ne aratá pe viitoru nu numai buní germani si magiari dar' si mai buní italieni!

Ar. Densusianu.

Varietati.

Meditatiunile unui june.

Este óre calea pe care mergu, cea buna?

Mi-ar' paré ca unu omu lucra fara capu, fara precugetare, candu voindu a face vre-o caletoria n'ar' precugetá seriosu si nu si-ar' alege calea cea mai aprópe ce l'ar' duce la tînt'a dorita. Dela sórtre numai nu póte acceptá si nu póte fi siguru ca vá aflá calea cea mai aprópe si ca nu va gresi. Nu e mai de crediutu ca va retaci si mai probabilu ca va dá in vre-unu desiertu, unde prin lipsa si calamitati se-si pericliteze viéti'a? Fara precugetare si imprudente a lucratu la tóta intempleado, si-a risipitu timpulu si puterile, ce puté se-si le crutie. Apoi déca nu-si ajunge nici cum scopulu?

Tocma unu astfelu de peregrinu mi-pare mie a fi si unu tineru, care caletoresce in viéti'a, fara cá se se intrebe: Sum eu óre pe calea cea adeverala? — care intr'o ametiéla órba merge totu mai de parte si déca singuru nu cunósce calea ce l'ar' duce la tînt'a prefipta, nu intréba nici pe altii. Nu e óre erórea lui deca apuca si elu pe cái retacite, deca l'intimpina neplaceri, pe care le putea incongiurá, deca tînt'a prefipta nu si-o ajunge nici candu, ori fórtre tardiu?

*) Introduction à la grammaire des langues romanes. J. Diez (Prefatiune) Paris, 1863 p. V.

***) Lezioni di storia patria. Torino, 1851, p. 51, vol. I.

Déca consideramu viéti'a nóstra de o peregrinare, precum si este, si pe noi cá peregrini, ce tintescu si calatorescu spre viitoriu, atunci ratecimu fara scopu, ne punendune nici o tinta spre care se purcedemu. Ce avemu de a face si lucrá, ce midilóce de a intrebuintiá, cá se ne ajungemu scopurile, stá (?) cu acésta tinta in o legatura strinsa si nu se póte desface si delaturá prin nici o putere. E in natur'a fia-carui tineru a-si pune o astfelu de tinta.

N'o pérdia din vedere acést'a nici unulu, ce si-a inceputu caletori'a, déca e aducatória de ónóre si déca e d'acordu cu principii laudabile si oneste; nisuésca din tóte puterile, si fia gata cá unu luptatoriu eroicu la tóta jertv'a, numai cá se-si véda ostenel'a încoronata cu rezultatulu doritu! Multi alérge pe terenulu luptei spre a ajunge tint'a si a cascigá lauri, in sa numai acei-a o ajunga, cari nu se ostenescu in cursulu loru, nu remanu pe calea diu-netate, ci inaintéza fara se caute la óstenelele si sudórea ce curge de pe fruntea loru. Intrebati, o tineri! pe barbati si betrani, ca ce li-au ajutat a se apropia mai tare de tint'a propusa pe calea artei si a sciintieloru, si veti aflá ca conditiunile cele mai neaparatu necesárie au fostu intrebuintiarea timpului cu scumpatate, lucrarea din tóte puterile, o diligintia tare si ne'nfranta si abnegarea de sine.

Tint'a e pintenulu diligintiei nóstre. Ea ne insufla curagiu a infrange tóte pedecile si ne impinge spiritulu si anim'a cá s'o ajungemu. Fora tinta nu ne-am prepará dupa cerintia pentru oficiulu nostru! Tóte intreprinderile nóstre aru fi atunci fara planu, si amu asemená acelorlu lucratori preocupati, cari fara sperantia d'a fi remunerati, se ostenescu numai indesiertu. Precum sunt tintele diferite la cari nesuescu tinerii asiá suntu si cáile, ce ne ducu spre ele. Numai un'a me póte duce cá s'o ajungu. Intemplese lucruri catu de grave, fia chiar stéu'a in viétia mea, care-si vérsa radiele binefacatórie si luminatórie a supra-mi si la care ne 'ncetatu privescu, totusi eu am se me 'ntrebu: e calea cea adeverata óre pe care mergu eu?

Póte se jaca reulu si caus'a ca nu cunoscú calea cea adeverata, spre a-mi puté de o parte cultivá sciintifice mintea, si moralice anim'a, de alta parte spre a-mi cascigá perfectitatea pentru mine posibile si insusiriloru mele amesurata, — in tineréti'a, in neesperiantia, ori chiar' in lips'a unei cugetari serióse si mature. In astu-feliu de casu asi aretá o nesocotintia, o negrigintia si o imprudintia, candu caletorindu pe calea apucata n'asi mai intrebá ca sum pe calea cea adeve-

rata ori ba. Se afla fórte multi, cari si-pusera totu aceea tinta si o si ajunsera. Pe acestia i potu consultá: pe care cale ati purcesu? Si ei mi-oru dá desluciri. Insa trebue cá si eu se le onoru si urmezu suatulu, ce resulta din esperiantia loru propria, nu in sa in acea mesura arbitraria, cá se me rapescu pana acolo a tiuné unu astu-feliu de suatu cá o lege inviolabile, cá vócea lui dumnedieu.

Déca me uitu medítandu in giurulu meu, vedu pe multi tineri, barbati si betrani, cari nu mergu calea cea adeverata si mantuitória. Sunt orbiti tinerii, cari nu potu vedé urmarile vietii loru; sunt cá si aceia cari lasanduse de ducele loru nu cugeta, ca se apropia de unu abisu infricosiatu; veseli si voiosi, cá candu si-aru fi aflatu fericirea, vietuindu insielati, ca sórtea loru nu se va mai schimbá in durere; intipuiti, cari credu a merge pe calea cea mantuitória si cari nu lasa se li se spuna, ca e calea cea falsa. La barbati si la betrani se vede chiaru si limpede, cá catu e de perniciosu, déca óre cine n'a mersu pe calea cea adeverata in anii d'antsiu si urmatori. Fericirea ce-o visau a trecutú; ceriulu vietii loru e plinu de norii cei mai amenintatori; banuélá, temere si rusine esprima faci'a loru, de si buzele loru nu o descopere; asemenea unei radie de sóre care pe unu minutu lucesce, cá se-i urmeze o nópte cu aiatu mai lunga; le lipsesce frumós'a incredere, si sperantia ceriului, care serina dílele cele nuoróse ale betranetieloru. Ce tortura pentru ei, ca nu potu sterge din memoria urm'a cálii ce au trecut'o, ca nemangaitóri'a presentia, le tiene ranele animii, [ce singuri le-a facutu, totu desfacute si deschise. Prè tardíu cunoscú si marturisescu, ca aru vré merge calea cea adeverata nascénduse de nou. Si blestemulu acelor'a cari i-au datu pe calea cea falsa, nu le remane numai pe buze.

O! voi insielatiloru si amagitiloru, voi se-mi serviti de oglinda, ce vá se se aléga din unu tineru cá barbatu si betranu, candu nu si-ar alege calea cea adeverata de a sa; candu nu asculta suatu nici amenintiare nici admonitiune, fara aruncanduse pe calea peccatului, crimei si desfrenarii alérge la peire inevetabile. Calea care nu am s' o calcu, togma pe ast'a se mi-o aretati, ast'a se me invetiati.

Atat'a sum siguru, ca nu-mi potu ajunge tint'a dorintii si sperantiei mele, déca nu apucu directiunea, calea, care duce catra ea. Si ast'a sum siguru, ca multi dintre tineri sunt supusi nebuniei, de a merge pe o cale divergenta de tint'a, pe cari totu vreu a-o ajunge. Se le faca óre ceriulu o placere nemeritata si

se-i imbucure prin o resplata de care nu sunt demni? Se se schimbe óre cursulu naturale, cá se póta culege de pe scaeti smochine? Ori dóra credu la o minune ca de si au apucatu o directiune falsa, totusi voru ajunge tint'a prefipta si dorita.

Sunt siguru, de asi puté numai spune chiaru si limpede fia-carui tineru, ca pe calca apucata si-prepara rusínea, miseri'a si ticalosi'a sa; ca e cu neputintia a-lu scapá din peirea in care singuru se arunca; ca nu e nimeni in stare a-i redá ce a pedutu, voi'a buna, curatieni'a nepetata, speranti'a imbucuratória si propri'a-i stima; ar' trebui se se infricosieze de acea cale, déca ar' fi in elu numai o schinteia de amóre propria. se stea se cugete aduncu si se caute cum ar' puté aflá calea cea adeverata. Si deca nu-lu póte misteá nici ast'a, atunci e unu culposu, care singuru scolíndu sabi'a pedepsitóre, fara frica si 'n resfatiu o indrépta asupra-si, si atunci n'are ce se vaerá déca patimesce, aceea ce dupa crim'a sa a meritatu.

Ce e pentru mine si pentru lume esistinti'a mea, deca nu am vietuiutu, cá se fiu onoratu si stimatu. Dumnedieu mi-a datu o putere, e datorinti'a mea cá se lucru la cultivarea ei spre a puté fi odata cá omu si cive, patriei si natiunei mele dupa putintia binefactoriu si folositoriu. Fara silinti'a mea si fara de a merge calea, ce duce intr'acolo, nu voiú culege nici stim'a si nu voiú puté face nici binele, ce cu dreptu cuventu se ascépta si se póte pretinde. Singurum'asi degradá la o nula ce n'are valóre. — Ce-mi potú eu óre poftí mai frumosu, decatu voia buna, o anima nevinovata, nume nepetatu si laud'a celoru nobili? Ajunge-oiu eu vreodata bunurile aceste ce suntú cu multu mai pretióse, de catu averea si frumseti'a, decatu nascerea si starea, decatu marirea si demnitatile, decatu totu ornamentulu si legaturile unei stari, deca voiú acompániá pe pecatosi in calea lorú cea pecatósa? — In lipsa si miseria unde me impresóra si amenintia lipsele de tóte díle, ce-mi tulbura i-laritatea spiritului si-mi manca si séca curagiulu spre lucru, nu voiú a vietuí. De voiú caletóri pe o cale cu acei tineri, cari pentru nesce placeri cumperate -si risipescu bunurile parintiloru, mi facu atunci o indatinare de a dóu'a natura, carea mi prapadesce ce cascigu prin diligintia si in urma me silesce a cautá la ast-feliu de medilóce, ce nu snnt iertate numai si numai se-mi potú implini aceea spre ce am aplicare. Voescu a fi sanetosu: caci ce e viéti'a in lume pentru unu bolnavitosu, patimitoriu si neputintiosu? Prin desfrenari, necumpe-tare, prin voleptati si placeri me voiú face de tinerú

ncea betranu. Oh!-pe cati nu vediu pe acésta cale mergendu veseli si voiosi fara grige, cá candu aceea cale ar' duce la isvorulu nemuririi si la o bucuria fara capetu! Voiú deci se me inavutiescu cu totu felulu de deprinderi pe campulu artei si sciintiei; caci catu de sfiosu si nebagatu in séma, catu de nestimatu si ne-trebnicu vietuesce ignorantulu si catu de amaru si cu anevoia si-casciga panea de tóte dílele! Pe calea diligintiei trebue se mergu; se-mi impartu timpulu cu íntiepletiune si prudintia, déca vreu a-mi luminá si lámuri mintea si inlauntrulu meu, deca voescu a ajunge la perfectitatea, care ajuta mie si altor'a. —

Ce e óre mai frumosu, placutu si de doritu, cá o anim'a virtuósa? Nobiliu — lámur'a poporului, angérii in ceriuri, catu se bucura ei de acést'a, si mie ce cascigu mi-adeuce! Virtutea se casciga; ea in coronéza numai pe acel'a care in lupta santa se lupta pentru dens'a. Voiú aflá-o eu dóra in societatea acelor'a, carii siedu in suatulu pecatosiloru, si mergu pe calea celoru rateciti? Dorescu a fi bine primitu si vediatu in societati. Voiú gustá insa, aceea ce dorescu, déca voiú instriná cu necuviinti'a, nepoliteti'a mea, cu svatosi'a si cutezarea cea necuviósa, pe acei-a, cari ascépta dela mine participare si adaugere bucuriei comune? Am de a multiamí binefactoriloru si amiciloru pentru iubirea aretata catra mine, me lasu insa a aluneá in calea nedreptatii, uitarii datorintiei, a neonórei si a nemultumirii; puté me voiú atuncia asiguré de increderea, binevointi'a si aplecarea lorú?

Cine nu se 'mpedeca pe calea sa? N'ai ratecitu óre nici odata lasandu calea cea drépta? Insa unu tineru íntiepletu érase se ridica si merge mai cu grige si cu puteri indoite mai de parte; aréta cea mai mare atentiune spre a nu se mai abate dela calea cea buna.

De amagitori usiori de minte si nelegiútori, de tineri, ce iubescu o libertate absoluta, intru adeveru nu e lipsa. Acestia nu mergu calea prescrisa, ei si-alegu alt'a propria. O cale semenata cu rose, va se me duca desfatandu-me in bratiiele voluptatii si fericirii, la placeri sensuale, o se fia buna, larga si desfataciósa. N'o se mérga, n'o se duca peste stanci si ripe, va fi fara tempestati; sórele va luci de pururea mandru si dulce pe calea peregrinului. Calea ast'a mi place, me trage, me amagesce; audu voci ce-mi striga si me chiama. Merge-voiú? Ascultale-voiú? Pare ca nu-i cale ce duce la tinta. Dupa o caletoria de delectare urméza o suferintia mai indelungata. Pute-voiú acum alege? Da! puté, acum e usioru. Cale buna caletóri nefericiti, eu nu ve-

voiu in soçi. Catu de multu vá merge calea vástra printre flori, catu vá durá amagirea simtiurilor vástre si ve vá suride voluptatea, nu sunteti siguri. Voi gustati unu fruptu opritu, si trebue se parasiti paradisu tinerimei nevinovate, tredie si credintiöse datoriei sale, unu angeru vighietoru cu sabia de focu stá de pururea din aintea portii, ca se vi-lu incuia pentru totdeun'a.

Cumca mergu calea cea adeverata, o catu de usioru potu cunósce!

Pricepu, ca nu sum numai pentru jocu, numai a urmá placeriloru mele, si a departá dela mine lucruri grele, petrecendu-mi timpulu celu scumpu cu lucruri de pucinu interesu — ast'a nu e destinulu meu, pentru acést'a numai nu sum in lume. Totu ce me abate in caletori'a mea dela tint'a propusa, debue se evitez. Sum capace de o cugetare matura si seriösa, si déca-mi e intieleptiunea stepana: atunci debue se me rusínez a peregriná pe o cale oprita. Amicii mei cei mai sinceri m'oru desmentá, de buna séma, si m'oru abate dela acést'a. Calcandu eu pe calea perdiarii de siguru toti acesti-a m'oru parasí. Si ce soti voiu vedé in giurulu meu? luni si tineri, cari-si perdusera stim'a si iubirea altor'a; cari nu vreu a scí de demanda si datoría; cari nu se uita la simtiulu de onóre, si care cu cutezare prósta se punu peste judecat'a celoru mai buní. Acolo unde lucescu stelele adeverului si virtutii, nevinovatíei si cumpetarii, diligintíei credintiöse si silintíei pie, acolo e calea mea cea adeverata, pe care ca tineru am se o urmezu si mergu.

De-mi voru si stá obstaceli nainte, se nu me invinga; de susu mi e data puterea de a-i invinge. Óre potu ajunge fara ostenéla pe culmea unui munte, de unde am prospectele unui tablou naturalu asiá de frumosu? Nu se intaresce óre puterea pe care o exercítezu in dreptata mereu? Ochiulu si mintea mea e numai spre tint'a, unde o dreptate eterna imparte premii peregriniloru meritati; acést'a mi vá dá puterea, m'a recreá, mi vá redá curagiulu scapetatu si perdutu, si-lu va tiene ne nduplicate. Intrebu pe cei mai nobili din genulu nostru, ce au facutu, patimitu, jertfitu pan' au ajunsu tint'a, mi voru raspunde si spune ca au luptatu lupte grele, au invinsu necadiuri si lucruri grele, in sa ca in urma totusi a fostu asiá de splendidu remunerati si platite tóte ostenitiunile si suferintiele loru.

Si óre nu debue se cugetu, ca calea acésta duce pe omulu nascutu pentru nemurire mai de parte de mormentu? Cu trecerea mea din lumea ast'a incepu altu drumu, alta cale. O! la ce tinta frumósá me vá

duce ea, déca aici pe pamentu am urmat'o dupa prescriptele religiunei! O! suíte fericite, cu ce bucuria dulcétia si desfatare cerésca priviti la calea cea mantútoría, pe care ati trecut'o, unde ati facutu atata bine, si binecuventati puterile, cari v'au tienutu pe ea, si abatanduve v'au indreptatu éراسi pe dens'a! Finéscese calea mea mai curendu séu la adenculu betranetiiloru, numai deca o am mersu spre mantuire, credintiosu si adeveratu, atunci 'mi suride si luce la pórt'a ceriului Marirea.

Calea ta e 'n lume,

Tinere iubitu,

Cá se-ti lzsi unu nume

Dulce, stralucitu!

Atátu din »Revist'a Carpatiloru« catu si din mai tóte diarele nóstre, numele junelui poetu din Romani'a Haralambu Grandea este d' ajunsu cunoscutu; dara fiindca poetulu acest'a apromite prin talentele si zelulu seu fórte multu natiunei pentru viitoriu, pentru cá si Transilvanenii nostri, carii, durere, atátu de pucinu potu cití diarale de Romani'a, se cunósca mai d'aprópe referintiele vietii numitului poetu, ne luamu voia a reproduce aici din vorba in vorba urmatórele síre din »Buciumulu« Nr. 185 a. c.

Poesiile Dlu Haralambu Grandea.

De curendu Dlu Grandea, junele nostru poetu, a anuntiatu publicului otarirea d'a publicá colectiunea poesiiloru sale. Impreuna cu o lista pentru abonanti, D-lui publica o precuventare plina de unu umoru incantatoriu si cu o sare adeveratu atica. Citindu-o am surisu la acésta plesanteria fina si naiva a unui autoru de dóue-dieci de ani. Apoi, audiendu ca nisce lectori cam prudi s'au scandalisatu de tonulu glumetiú alu acestei precuventari, o am cititu inca odata, si marturisimu ca ne-a placutu mai multu de catu antai'a óra. Caus'a acestei pareri e pentru-ca nu numai ca aflamu acolo unu comicu adeveratu si totude-odata inocinte, destulu de raru la noi, ci pentru-ca D-lu Grandea fiindu in dreptu a ne face aci o mare predica a preferitu se plesanteze cu spiritu. Unu ténérú poetu, scriindu o precuventare pentru poesiile sale, ar fi fostu in dreptu negresítu a ne declamá cu multu emfasu despre Greci si Romani, despre Demostene si Euripide, despre Virgiliu si Cicerone, despre Dante, Tasso, Shakespear etc. Hei lectori! cum timpulu ne-ar' parea lungu citindu aceste frase pompóse si seci, pe cari le-audímu cu indestulare la cea maimica

ocasiune, si cum amu gendí la comedi'a lui Shakespear: „Multu sgomotu pentru nimicu!“ Nu (noi?) trebuie dare se fimu multiamitori Dlui Grandea, care la dóue-dieci de ani are atatu de bunu simtiementu séu atata modestia in catu se sacrifice o asia de frumósa ocasiune pentru declamatiune, si se prefera singurulu genu preferibile aci, adica genulu amisantu? Si intr'adeveru de ce este verb'a aci? D-lu Grandea vrea se publice versurile sale si doresce abonanti. Acésta e fórté legitimu si onorabile. Insa credemu ca nu este absolutu necesariu, sine qua non. cá autoriulu se debiteze acelu lucsu inutile ce audimu pe fie-care dí si la ori-ce nimicuri. Credemu dare ca chiaru din precuventarea d-lui Grandea putemu augurá bine pentru poesiile sale.

De acea ajungeadu la pasagiulu francu si fórté plesantu alu acestei precuventari: „Asiadora, dragulu meu lectoru, mai multu nu stá pe gânduri, scóte din »punga patru sfanti, costulu unei intrari la balu séu »unei preamlari . . . caci indata ce voiu deveni ministru, fie-care petitoriu de functiune publica va fi »impecatu cu celu mai jinduitu oscioru, déca va avé »fericirea se-i vediu numele figurandu pe list'a abonanti- »loru mei.“ adjudendu la acestu pasagiu, precumu dísei, amicii nostri si noi nu numai ca amu surisu, dara amu risu cu hohotu, si indata amu pusu numele' nostru pe list'a abonantiloru.

De candu avemu onórea se cunóscemu pe D-lu Grandea, ne-amu interesatu multu de sórtea sa. Junele acest'a ne interesa prin cualitatile, defectele, talentele si circumstantiele sale, cari tóte au ceva de particulariu si nici de cum ordinariu. Cu dreptu cuventu putemu dice ca totu ce este d-lui, a devenitu numai prin staruntiele sale proprie; pe candu parintii, societatea, educarea, scól'a, conventiunea, sórtea n'au facutu nimicu pentru densulu. Orfanu de ambií parinti chiar' din copilaria sa cea mai tenera, seracu si abandonatu de toti, d-lui a simtítu la o versta de treispre-diece ani sant'a inspiratie a poesiei, a semtítu in peptulu seu schinteia acestei focu sacru care este esentia ómeniloru insemnati. Totu-de-odata d-lui a semtítu la acésta versta prematura tóta nesiguranti'a si tristeti'a positiunii sale. Si astu-feliu la epoc'a vietiei, candu alti copii se dau la placerile inocenti si sgomotóse ale verstei loru, d-lu Grandea incepú a pune in versuri durerile si plangerile lui de orfanu seracu, de omu din poporu si de omu de cugetu.

Poesiile d-lui sunt fara induoiéla premature; se vede ca suntu facute de unu june fara multa espe-

rientia de ómeni si de lucruri, a carui educatiune sciintifica nu e inca finita. Se recunósce mai cu séma ca poetulu este nemultiamitu de sórtea s'a, ca-i lipsece sórele fericirii atatu de necesariu junimei. Gasimu in poesiile sale nisce sunete cari ne sfasia anim'a si nu intr'unu chipu fictivu. Nicairi nu gasimu intr'aceste versuri entusiasmulu, schinteia cea mai divina a unui poetu; speranti'a, ce face cá poesi'a se devina o profeti'a; fórti'a caracteriului, esentia unui barbatu cu anima; amorulu, atatu de trebuintiosu ori-carui scriitoriu morale; spiritulu cavalerescu, ce siede atata debine unui teneru aspiratoriu; mendri'a si nobleti'a, siguranti'a si increderea in talentulu, puterea si viitorulu lui insusi. Tóte acestea le gásimu raru. Asemenea si poesiile sale erotice nu respira acelu parfumu suave, acea naivitate dulce, acea delicatetia plina de respectu, acea credintia religiósa, acea deificare entusiasta a obiectului amoriului, cari singure facu farmeculu si valórea cantececeloru amoróse. Gásimu in poesiile d-lui Grandea multa imitatiune din modeluri pucinu fericite; gásimu multe poesii cu unu subiectu fictivu si rece, unde d-lui insu-si nu a fostu de locu entusiasmatu, si prin urmare unde nici lectoriulu nu póte se fie incaldítu.

Inse cualitatile junelui nostru poetu suntu multu mai mari de catu defectele sale. Mai cu séma ca cele d'antaie au sorgintea loru in natura, éra defectele provinu din relele circumstantie, din societatea in care traiesce. Autaiu d-lu Grandea este unu adeveratu talentu poeticu. Suntu multi la noi, precumu pretutindenii, cari scriu versuri fara se fia poeti. Dela versuri pana la poesia deosebirea este mare. Cualitatile cele mai trebuintióse pentru formarea unui adeveratu poetu suntu spiritulu, anim'a, inspiratiunea si talentulu. Citindu versurile junelui in cestiune, gasimu in ele sentimientulu delicatu si teneru, spiritulu finu si aspiratoriu, expresiunea nobile, potrivita si elocuenta; inventiunea inde-stulatória si ingeniósa pentru verst'a sa; ritmulu armoniosu, fluente si curatu; rim'a in genere sonóra, bogata si justa. Catu pentru inspiratiune ea nu este pré mare, dare gasimu explicatiunea acestei lipse in viétia si circumstantiele poetului. Amu vedítu ca-i lipsesce si entusiasmulu. Caus'a este totu acea-si. Hei lectoriu! de unde se ne mai vine inspiratiune si entusiasm, la noi, unde gasimu numui esemple de celu mai grosu materialismu si sensualismu? D-lu Ministru alu cultureloru, in locu de a face din junele poetu unu secretariu de monastire, ar' fi fostu mái de doritu se-lu

gramite in strainetate pentru cati-va ani de studiu. Acolo elu ar complectá studiele sale sciintifice, ar dobandí cunoscintie despre ómeni si lucruri; acolo mai vertosu elu ar vedé lumea care-lu va inspirá, entusiasmi si intari in principiile morali si nobili. Acolo elu aru gasí modeluri demne de unu june poetu, barbati cu virtute si talentu, femei respectabili si respectate. Acolo, cu unu cuventu, elu ar puté se dobandésca acea ce-i lipsesce, adica fórti'a caracteriului, inspiratiunea, entusiasmulu, mandri'a, increderea in sine; si dobandindu aceste, pe langa cunoscintiele positive, credemu cu tóta consciinti'a ca tenerulu Granda ar devení unu literatoriu distinsu, póte chiaru unu poetu mare. In ori-care altu statu unu teneru de asemenea sperantia ar' fi sprijinitu de toti amicii literaturei; numai in Romania unde avemu atatea midilóce pentru sustinerea junimii studióse, unde talentele nu abundéza pré-multu, numai la noi acestu june aspiratoriu jace de atái ani din lips'a midilóceloru pecuniarie, perdiendu-si timpulu, corumpendu - si talentulu, scriindu articole politice si imprudente, atacandu persóne in putere, si, acceptandu astu-feliu pana candu schntea lui Apolonu se va stinge cu deseversíre in peptulu seu!

Amu intrebatu de mai multe-ori pentru ce d-lu Granda nu este tramisu in strainetate, si mi s'a respunsu: pentru ca d-lui n'a seversitu clasile gimnasiali. Ciudatu lucru! amu crede ca o singura períoda din poesiile sale cele mai mediocre are atata valóre catu unu testimoniu de maturitate! gasimu aci acea-si 'deo-sibire ce este intre forma si realitate, justitia si legalitate, frumsetie si virtute.

Luandu pén'a in mana spre a ne enuciá opiniunea asupra poesiilor d-lui Granda, intentiunea nóstra a fostu nu numai de a dá publiculu aparetierea acestoru versuri, ci mai cu séma d'a incuragiá, stímulá si inaltá spiritulu acestui june poetu, pentru care societatea n'a facutu nimicu, si carui natur'a i-a datu dreptulu a pretinde totu. Aducemu aminte dlui Granda ca dela Omeru pana la Shakespear talentulu si meritulu nu s'au asociatu cu fortun'a, si pe candu Tiberiu si Nerone siedea pe tronulu Romei, Salvatoriulu din Nazaretu a purtatu cunun'a de spini.

Mauriciu Flugel.

Maculu si Ieder'a.

In o grádina frumósa
Pintre alte mii de flori
Maculu, flóre multu falósa

P' a ei splendide colori,
Capulu falnicu si 'naltia,
Catá 'n giuru si totu ridea.

„Spune-mi ce totu ridi, vecine?“
Ieder'a mi l' a 'ntrebatu,
„Scii ca lumea n'o dà bino
— Si-ast'a-i fórté-adeveratu —
De cari singuri ridu, zimbescu,
Séu cu sine povestescu.“

„Nu ridu singuru eu de mine“
Maculu falnicu respundeá,
„Dar' eu ridu togma de tine,
De ticalos'a ta;
Ridu de ómeni, de 'nvetiati,
Catu suntu orbi si 'ntunecati.

„Sune-mi iedera dieu verde,
N'am eu splendide colori?
Au nainte-mi nu se perde
Orisicare dintre flori?
Lenga mine ce-i unu crinu,
Chiar' o rosa séu jasmínu?
„Spune-mi chiar' numai o flóre
Ce-ar' portá pe fruntea sa
O cununa lucitóre
Precum e cunun'a mea,
Séu profumu in alu seu sinu
Cá profumulu meu divínu?”

„Si cu tót'a mea marire,
Pompa, lustru si decoru,
Gratii, carmeni si rapire,
Profumu dulce 'mbetatoru, —
Totusi nu suntu pretiuitu
Astu-felu cum pe dreptu meritu.

„Ér' tu iedera pocita,
Spaima, ciurma intre flori,
Pari cu multu mai pretiuita
De nebunii moritori.
Si-ori de ce? . . . eu multu me miru . . .
Multu me miru si me desmiru.

„Ei cununu, incingu cu tine
— Mi rusine s'o si spunu —
Radióse fronti divíne
La poeti ce-eternu n'apunu,
Ci cá totu atatia sori
Strelucescu la moritori.

„Tu 'nceingi fruntea virginala
Candu l' altaru pasiesce linu;
Tu 'nceingi cup'a triumfala
La maretiu splendidu festinu.
Si d' acestea, spune-mi dieu,
Apoi cum se nu ridu eu?“

Éra ieder'a-i raspunde
In tonu linu si pretinosu:
„Spune-mi, macule, de unde
Te-ai facutu asiá falosu,
Caci cá tine, se-mi permiti,
Se laudu numai cei smintiti.

„Dá, ce-i dreptu, eu suntu urita,
N'am cununa nici coloru,
Dara totu suntu pretiuita
Mai de toti din moritoru;
Si-ori de ce facu ei asiá?
Respunsu, crede-mi, nu-ti potiu dá.“

Astu-felu ieder'a-i vorbesce;
Maculu vrè a-i replicá,
Dar' unu aspru ventu sosescu,
Si din tóta pomp'a sa
N'a lasatu for' unu cotoru
Amaritu, nensematoru.

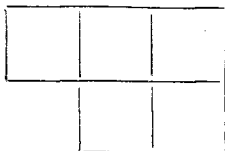
Nu-i frumseti'a trecátore,
Fal'a, lustrulu orbitoru,
Ce dau omului valóre
Demnitate si decoru,
Dar' e pretiulu permanentu
Si modestulu semtiementu.

A. D.

Spre deslegare.

1. Doi táti si doi fii mersera impreuna la vènetóre si impuscara trei iepuri. Dupace venira acasa impartíra intre sine iepurii cei trei asiá, catu fia-carele capatá cate unu iepure. Cum facura ei?

2. Cum e cu putintia a face din cinci patrate—trei prin lasarea afara a trei linii?

Libreri'a **S. Filtsch** in Sibiiu trage
atentiunea o. publicu asupra urmatóreloru opere,
la cari s'a mai scadiutu pretiulu:

Magazinulu istoricu pentru Dacia de A. T.
Laurianu. 5 tomuri complete
in locu de 20 fi 50 cr. **numai 16 fi.**
fa-care tomu separatu 3.50

Tentamen Criticum in originem, derivationem
et formam linguae romanae in utraque Dacia
vigentis de A. T. Laurianu,
in locu de 3.15 **numai 2 fi.**

Petru Raresiu príncipele Moldairei, novela isto-
rica originala de Dr. A. M. Marienescu
brosiurata in locu de 75 cr. **numai — 60 cr.**
legata „ 1 fi. „ — **80 „**
leg. frumosu „ 1 fi. 35 „ **1 — fi.**

Carte de lectur'a romanescá pentru scóele rom-
primarie de V. Romanu, leg.
in locu de 60 cr. **numai 50 cr.**

Tabl'a pitagorica cea mica si cea mare, dim-
preuna cu raportulu mesureloru, ponduriloru si
moneteloru pentru folosulu in scóla si acasa intog-
mita de unu docente popularu,
in locu de 10 cr. **numai 8 cr.**

Din „Amiculu Scólei“

se mai potu capetá esemplare complete pre-
lenga urmatórele pretiuri:

Anulu I. 1860 — fascicule in 8 ^o	2 fi.
„ II. 1861 (lipsescu nr.ii 5—10)	2 „
„ III. 1862 — 1 tomu 4 ^o	3 „
„ IV. 1863 — 1 „ 4 ^o	3 „

Din anulu acest'a (1864) suntu inca numerí
d'ajunsu dela inceputulu anului, prin urmare
noiloru prenumeranti le potemu tramite fora
scadere, ne rogamu numai d'abonamentu.

De óre-ce mai suntu inca detori cu pretiulu
abonamentulu la acésta foia, si D-nialoru inca
nici pana astadi n'au urmatu a-si impliní detori'a,
noi rogamu pe acesti domni cu tóta onórea, dar'
si cu tóta ingintia, cá se nu mai intardie a-ne tra-
mite pretiurile de abonamentu de pe anii trecuti
la Amiculu Scólei.

Respunsuri.

D. G. O. in *Sarevola*. Tabl'a de materii a Am. Scólei pe
anulu 1861 nu se mai afla.

D. I. B. *Bivat-Komlos*. D Gr. cei 4 fi. de pe sem. II. din
a. 1861 si-a plátitu.